

Nr 22**Konstitutionsutskottets betänkande i anledning av motion om förläggningen av kommunfullmäktiges mandatperiod.****Motionen**

I detta betänkande behandlas motionen 1971: 86 av herr Helén (fp) m.fl. såvitt avser hemställen punkt 11.

Hemställen avser: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer — — — 11. att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen förslag till ändringar i kommunallagen så att de nyvalda kommunfullmäktige fr.o.m. 1973 års val tillträder i nära anslutning till valdagen»;

Gällande bestämmelser

Mandattiden för kommunfullmäktige och landstingsmän är för närvarande tre år, räknade fr.o.m. den 1 januari året näst efter det då valet skett, enligt stadganden i 8 § kommunallagen (KL) och 9 § landstingslagen. Enligt 8 § kommunallagen för Stockholm gäller för kommunfullmäktige i Stockholm en mandattid på tre år med början den 15 oktober det år då valet skett.

Frågans tidigare behandling

En omläggning av mandattiderna för dåvarande kommunal- och stadsfullmäktige, så att dessa började löpa tidigare än den 1 januari året efter valåret, övervägdes i propositionen (nr 107) i samband med ändringarna 1926 av bestämmelserna om kommunalval men ansågs då inte böra ske.

Frågan aktualiserades även under förarbetena till 1936 års ändringar i vallagstiftningen. I det första departementsutkastet till lagändringar föreslogs att mandattiden för stadsfullmäktige i Stockholm skulle i likhet med övriga stadsfullmäktige i riket börja den 1 januari året närmast efter valet. ÖA och stadsfullmäktige i Stockholm framhöll i remissyttranden, att det med hänsyn till den kommunala organisationen i Stockholm skulle medföra vissa olägenheter att låta stadsfullmäktiges mandattid börja så sent. De förordade i stället att den fick börja redan den 1 oktober. I propositionen (nr 12) fann sig departementschefen kunna tillgodose de särskilda stockholmsönskemålen. Av

propositionen framgår att departementschefen även övervägt att föreslå att mandattiden för stadsfullmäktige i övriga städer skulle börja något tidigare än den 1 januari. Han hade emellertid avstått därifrån, då önskemål i sådan riktning inte framförts och då en ingående utredning av frågan borde föregå en dylik omläggning.

I förarbetena till nu gällande kommunallagar, dit tidigare bestämmelser om de beslutande församlingarnas mandatperioder överfördes i sak oförändrade, upptogs inte frågan om någon ändring därvidlag. Den särskilda ordningen för Stockholms vidkommande ansågs bära bibehållas. I detta sammanhang bör emellertid noteras, att i förarbetena till KL utförligt behandlades frågan om förhållandet mellan fullmäktiges och den kommunala styrelsens mandatperioder. En redogörelse för vad som förekom därvid och för denna fråga över huvud finns i KU 1967: 11.

Det kan också erinras om att författningsutredningen i sitt slutbetänkande »Sveriges statsskick» (SOU 1963: 16—19) för riksdagens vidkommande föreslog, att valperioden efter lagtima val alltid skulle börja den 15 oktober valåret. Förslaget byggde på oförändrad valdag.

Vid 1967 års riksdag väcktes motioner med hemställan, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i kommunallagen att mandatperioderna för stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och landsting samt för nämnder, styrelser och utskott så långt möjligt bringas att sammanfalla med den ordning som gällde för Stockholms stad.

Dessa motioner behandlades av utskottet (KU 1967: 11) tillsammans med ett flertal andra motioner, vilka önskade få till stånd sådan ändring av kommunallagen att mandatperioden för kommunens styrelse och för kommunala nämnder och styrelser skulle bringas till tidsmässig överensstämmelse med mandatperioden för fullmäktigeförsamlingen. Utskottet gick i sitt utlåtande inte närmare in på en ändring av fullmäktiges mandatperiod utan koncentrerade sig på att behandla mandattiden för kommunens styrelse. Utskottet hemställde efter redovisning av gällande bestämmelser, förarbeten och vissa utredningar m. m. om utredning och förslag rörande ändrade bestämmelser om mandattiden för kommunernas styrelser. Riksdagen följde utskottet.

Motionskravet från 1967 om förslag till ändring av fullmäktiges mandatperiod återkom 1968 med samma hemställan på denna punkt. Efter en redogörelse för gällande bestämmelser och tidigare överväganden anförde utskottet (KU 1968: 27):

Av den föregående redogörelsen har framgått, att en reform beträffande mandattiderna för kommunernas styrelser, innebärande bl. a. att de beslutande församlingarna skall välja styrelse redan samma år som de valts, är aktuell i anledning av ett av kommunalrättskommittén i dagarna justerat betänkande. Det har vidare upplysts att grundlagbe-

redningen för närvarande utreder frågorna om en omläggning av det statliga budgetåret och av riksdagens mandattid och arbetsår. Som en konsekvens av införandet av gemensam valdag för riksdagsval och kommunalval måste även mandattiderna för kommunernas beslutande församlingar upptas till övervägande i detta sammanhang. I detta läge finner utskottet anledning saknas till någon riksdagens åtgärd i anledning av förevarande motioner.

Utskottet hemställde om avslag på motionerna. En ledamot (fp) avgav blank reservation. Riksdagen följde utskottet.

Kommunalrättskommitténs betänkande XI »Mandattider och valperioder i kommunallagstiftningen» (stencil K 1968: 11) behandlade i enlighet med direktiven endast kommunens styrelse.

I propositionen 1969: 129 med förslag till ändring i kommunallagen m. m. upptogs frågan om fullmäktiges mandattid. Departementschefen uttalade härom följande (prop. 1969: 129 s. 115 och 116).

Frågan om en tidigareläggning av mandattidens början för de representativa organen diskuterades vid tillkomsten av den särslagstiftning för Stockholms läns landstingskommun som trätt i kraft tidigare i år (prop. 1969: 112, KU 25, rskr. 275, SFS 1969: 215, 216, 218 och 219). I detta lagstiftningsärende hade i det betänkande som låg till grund för propositionen och i två motioner med anledning av propositionen föreslagits att landstinget i Stockholms län skulle få befogenhet att redan samma år som det valts fastställa följande års stat och förrätta val av styrelse och andra nämnder. KU anförde med anledning härav att utskottet helt anslöt sig till motionärernas grundsyn att det är från principiella synpunkter önskvärt att ett nyval får politiskt genomslag så snart som möjligt och att den nuvarande ordningen, enligt vilken såväl riksdagen som landstingen och fullmäktige — utom stadsfullmäktige i Stockholm — sammanträder i sin gamla sammansättning efter nyval till valårets utgång, inte är tillfredsställande. KU pekade på att en ändrad ordning övervägs av grundlagberedningen. — — —

Enligt min mening talar starka skäl för att fullmäktiges och landstings mandattid bör börja tidigare i förhållande till valet än som är fallet för närvarande. Det skulle främst vara av värde om staten för det första budgetåret efter valet kunde fastställas av de nyvalda efter en beredning av organ tillsatta av dessa. En sådan reform bör emellertid i första hand övervägas i samband med en motsvarande reform för riksdagens del vilket för närvarande sker inom grundlagberedningen. I vart fall skulle det stöta på avsevärda svårigheter att genomföra en sådan reform för kommunerna och landstingskommunerna redan till 1970 års val. En tidigareläggning av mandattidens början för fullmäktige och landsting får nämligen konsekvenser för bland annat arbetet inom de kommunala och landstingskommunala förvaltningarna och för regleringen av kommunala indelningsändringar, konsekvenser som bör övervägas mer ingående än vad som kan ske inför 1970 års val. Jag kommer emellertid att ägna frågan fortsatt uppmärksamhet och ta de initiativ som behövs för att så snart det kan finnas lämpligt få till stånd en tidigareläggning av mandattidens början.

I motioner väckta i anslutning till propositionen hemställdes att

mandattiden för kommunfullmäktige och suppleanter skulle räknas från den 15 oktober det år då valet äger rum.

Utskottet hänvisade i sitt utlåtande (KU 1969: 44) till departementschefens uttalande samt anförde:

Med hänsyn till vad där sägs, bland annat om de pågående övervägandena inom grundlagberedningen, finner utskottet inte skäl att tillstyrka förevarande motionsyrkande.

Särskilt yttrande avgavs på denna punkt av fyra ledamöter (alla fp). Riksdagen avsåg motionerna.

Vid 1970 års riksdag behandlade utskottet motioner angående olika frågor om den kommunala demokratin (KU 1970: 29) vari ingick önskemål om uttalande att nyvalda kommunfullmäktige fr. o. m. 1973 års val borde tillträda i nära anslutning till valdagen. Utskottet anförde följande:

Under de senaste åren har i skilda sammanhang framförts krav på en samlad översyn av den kommunala självstyrelsens problematik i syfte att stärka den kommunala demokratin. Riksdagen har också, bland annat i samband med 1968 års beslut om en partiell författningsreform, uttalat sig för att en sådan översyn skall komma till stånd. Som framgått av redogörelsen ovan har regeringen sedan förevarande motioner väcktes beslutat att låta verkställa en genomgripande översyn av den kommunala demokratin. Därvid skall bland annat behandlas frågan om åtgärder för att förstärka den kommunala självstyrelsens lokala och medborgerliga förankring. De kommunala frågor som aktualiserats genom förevarande motionsyrkanden faller alla inom utredningens uppdrag. Frågan om förhållandet mellan stat och kommun skall vidare enligt regeringens beslut tas upp av en särskild parlamentarisk beredning i samband med andra frågor rörande den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation. I det förändrade läge som inträtt genom regeringens beslut om nu angivna utredningar anser utskottet det inte vara påkallat med något initiativ från riksdagens sida i anledning av motionsyrkandena.

Utskottet hemställde, att riksdagen skulle anse motionerna besvarade med vad utskottet anförde. Riksdagen följde utskottet.

I och med införandet av gemensam valdag för riksdagsval och kommunalval blir frågan om fullmäktiges mandattid beroende av tidpunkten för riksdagsval. Grundlagberedningen har år 1970 publicerat diskussionspromemorian »Allmänna val på våren?» (SOU 1970: 27). Den är för närvarande föremål för remissbehandling.

Utskottet

Såsom departementschefen uttalade i propositionen 1969: 129 om ändringar i kommunallagstiftningen talar starka skäl för att kommunfullmäktiges mandatperiod bör börja tidigare i förhållande till valet än

vad som nu sker. Han ansåg att en reform i första hand borde övervägas i samband med motsvarande reform för riksdagens del.

Enligt vad utskottet erfarit har grundlagberedningens arbete med en sådan reform nu fortskridit så långt att beredningen under innevarande mandatperiod avser att framlägga förslag.

Utskottet förutsätter därför att förslag kommer att framläggas som möjliggör att de efter 1973 års val tillträdande kommunfullmäktige skall kunna börja sin mandatid i nära anslutning till valet.

Utskottet anser det inte erforderligt med något särskilt initiativ från riksdagens sida utan hemställer

att riksdagen anser motionen 1971: 86 såvitt avser hemställen punkt 11 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 9 mars 1971

På konstitutionsutskottets vägnar

GEORG PETTERSSON

Närvarande: herrar Pettersson i Visby (s), Larsson i Luttra (c), Adams-son (s), Nelander (fp), Henningsson (s), fru Thunvall (s), herrar Boo (c), Ahlmark (fp), Werner i Malmö (m), Svensson i Eskilstuna (s), Bergqvist (s), Karlsson i Malung (s), Schött (m), Olsson i Sundsvall (c) och Wictorsson (s).

FL Beckmans Tryckerier AB - Stockholm